

117

Colecția POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

H. MATEI

PASĂREA DE PIATRĂ

★★

EDITATĂ DE REVISTA
ȘTIINȚĂ și TEHNICĂ

HORIA MATEI

PASĂREA DE PIATRA

**

Colecția „Povestiri științifico-fantastice"
117

Referent ştiinţific: conf. univ. N. BOTNARIUC

Dragi cititori,

Vă rugăm să ne scrieţi impresiile şi observaţiile dv. critice cu privire la aceste povestiri şi la prezentarea lor grafică.

Adresa noastră este: Colecţia „Povestiri ştiinţifico-fantastice" a revistei „Ştiinţă şi tehnică", Casa Scînteii, Piaţa Scînteii nr. 1, raionul I. V. Stalin, Bucureşti.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE
NU SE ÎNAPOIAZĂ

★

MANUSCRISELE NEDACTILOGRAFIATE
NU SE IAU ÎN CONSIDERAŢIE

Coperta desen: A. BUICULESCU

Rezumatul capitolelor precedente

Mircea Vornicu, student la Facultatea de ştiinţe naturale a Universităţii din Bucureşti, pleacă la Constanţa, unde se interesează de cargobotul englezesc „Northern Star", care în luna august a anului 1916 s-a ciocnit de o mină şi s-a scufundat. Din ziarele vremii află că pe vas se afla şi naturalistul Şerban Darvari, care pleca în Anglia.

În acelaşi timp, colegul său Radu Balaban întreprinde cercetări la Carachioi, o mică aşezare pescărească din Deltă. Aici, el află că Darvari se interesa de legenda „Păsării de piatră".

Vizitînd casa babei Paraschiva, care fusese doftoroaia satului, studentul găseşte o labă, pietrificată, de pasăre.

Întorşi la Bucureşti, cei doi studenţi raportează despre descoperirile lor profesorilor Emil Pravăţ şi Victor Murgu. Acesta din urmă le aduce la cunoştinţă că — dintr-o corespondenţă aflată în arhiva muzeului zoologic — reiese că Şerban Darvari găsise un calcar litografic cu impresiunea unei păsări din era mezozoică. Darvari avea de gînd să vîndă descoperirea sa unui muzeu din străinătate ; în acest scop, s-a îmbarcat pe „Northern Star", dar a pierit în naufragiul vasului, iar o dată cu el şi secretul descoperirii sale.

(Urmare din numărul trecut)

CAPITOLUL AL ŞASELEA

unde asistăm la o savantă discuţie despre „gheara de piatră", iar studentul Mircea Vornicu suferă o dezamăgire

Afară începuse să se întunece, şi culorile dulci ale amurgului invadară încăperea. Profesorul Victor Murgu aprinse luminile şi ceru soţiei sale să aducă fursecuri şi cafea. Apoi se aşeză într-unul dintre fotolii, ca să fie mai aproape de musafirii săi.

— Cînd am cercetat această corespondenţă, începu el, mi-a venit în mod firesc ideea: oare nu putem încerca să descoperim, sau mai bine zis să redescoperim, pasărea pietrificată a lui Şerban Darvari? Dacă ea a existat în urmă cu o jumătate de veac, atunci desigur că există şi acum.

— Paleontologii, zîmbi Emil Pravăţ, lucrează cu zeci şi sute de milioane de ani; o jumătate de veac reprezintă pentru ei mai puţin decît o clipă.

— Aşa este, zîmbi şi profesorul Murgu. Prin urmare, continuă el, am întocmit un mic plan de acţiune, menit să verifice o serie de amănunte şi, pe cît posibil, să ne furnizeze date suplimentare. O expediţie de asemenea anvergură, în Deltă, este foarte costisitoare, după cum bine remarca şi ilustrul nostru înaintaş George Antim. Din fericire, nu se mai pune problema găsirii fondurilor necesare, căci regimul nostru democrat-popular ne pune la dispoziţie tot ce e necesar pentru cele mai îndrăzneţe cercetări ştiinţifice.

— Aveţi perfectă dreptate, interveni geologul Pravăţ. Pentru George Antim, chestiunea se prezenta cu totul altfel. El nu putea procura cei 10.000 de lei aur, în schimbul cărora Şerban Darvari l-ar fi dus la locul unde se află calcarul litografic.

— Întocmai, făcu gazda. Cu noi, însă, lucrurile stau altfel. De aceea, am întocmit micul plan de care vă vorbeam şi al cărui scop era să verifice unele date ce ne-au parvenit din lectura corespondenţei purtate între cei doi savanţi. În primul rînd, trebuia să stabilim dacă Şerban Darvari s-a îmbarcat într-adevăr pe „Northern Star", dacă vasul respectiv s-a ciocnit de o mină şi s-a scufundat, dacă deci, aşa cum presupunea George Antim, secretul descoperirii a pierit o dată cu „Northern Star" în valurile mării.

Profesorul se întoarse spre Mircea Vornicu şi-l privi, pe deasupra ochelarilor, cu multă bunăvoinţă. Apoi adăugă:

— Tînărul nostru prieten Mircea Vornicu, care a fost la Constanţa, a putut verifica aceste date. Ziarele vremii au menţionat

chiar faptul că plecarea în Anglia a lui Şerban Darvari avea „un caracter confidenţial" şi că ducea cu el „unele materiale preţioase". Putem deci afirma, cu oarecare siguranţă, că faptele s-au petrecut într-adevăr aşa cum presupunea naturalistul George Antim.

Profesorul făcu o pauză şi sorbi o înghiţitură din ceaşca de cafea, care răspîndea un miros ademenitor. Geologul Pravăţ şi studentul Balaban făcură la fel. Numai Mircea Vornicu nu reuşi să-şi învingă timiditatea şi ceaşca lui rămase neatinsă; singurul gest pe care şi-l permise fu să ducă mîna la nodul cravatei, dar pe furiş, de parcă ar fi făcut ceva neconform cu regulile bunei-cuviinţe.

— Pe de altă parte, urmă profesorul Murgu, trebuia să ne convingem dacă Şerban Darvari a făcut descoperirea lui în împrejurimile satului Carachioi şi nu în altă parte. Cu alte cuvinte, trebuia să primim confirmarea faptului că ultima sa expediţie s-a făcut în regiunea aceasta, după cum presupunea George Antim, apoi să aflăm cît mai mult cu putinţă despre cercetările şi deplasările sale cu acest prilej. Sarcina nu era uşoară, dat fiind că sînt aproape cincizeci de ani de atunci.

Vorbitorul se întoarse spre Radu Balaban:

— Această misiune, care cerea multă iniţiativă şi mult tact, am încredinţat-o tînărului nostru prieten Radu Balaban, şi trebuie să spun că s-a achitat de ea în mod strălucit. Ştim acum că Şerban Darvari a fost, în vara anului 1915, la Carachioi, unde a stat mai multă vreme; ştim că arăta un interes cu totul deosebit poveştilor despre aşa-zisa „pasăre de piatră"; în sfîrşit, întors la Bucureşti, el a oferit spre cumpărare Muzeului de zoologie un calcar cu impresiunea unei păsări jurasice.

Radu Balaban se foi pe scaun, apoi tuşi cam încurcat. Savantul se întoarse spre el, cu o privire întrebătoare:

— O chestiune nu este lămurită, începu studentul. De ce oare Şerban Darvari, care, după toate probabilităţile, făcuse descoperirea lui în vara anului 1915, a oferit-o spre vînzare abia în primăvara anului 1916. Ce l-a făcut să aştepte aproape un an?

— Întrebarea aceasta mi-am pus-o şi eu, făcu savantul gînditor. Trebuie să mărturisesc însă că n-am găsit un răspuns mulţumitor. Probabil că n-o să aflăm niciodată de ce un om avid de bani ca Şerban Darvari a aşteptat atît de mult ca să-şi vîndă descoperirea.

— Explicaţia poate fi foarte simplă, interveni geologul Pravăţ. Darvari, ştiind că muzeul nostru n-are fonduri, s-a adresat de la început unor muzee străine, mai bogate în resurse băneşti. Or, schimbul de scrisori necesită timp, mai ales în vreme de război, cînd comunicaţiile sînt atît de dificile. În primăvara anului 1916, exasperat de faptul că savanţii din alte ţări se lasă atît de greu convinşi, s-a gîndit că n-ar strica să încerce perfectarea tîrgului în ţară. Atunci s-a adresat naturalistului George Antim, care pe atunci conducea secţia de paleontologie a Muzeului zoologic. Puţin timp după aceasta însă a sosit un răspuns favorabil din Anglia şi Darvari s-a îmbarcat pe „Northern Star" ca să răspundă invitaţiei ce i-a fost făcută de conducerea „British Museum"-ului.

— Este o explicaţie pe cît de simplă pe atît de logică, făcu profesorul Victor Murgu. E firesc ca un om cu spirit comercial dezvoltat ca Şerban Darvari să prefere moneda engleză, care pe atunci trecea drept ceea ce se cheamă „valută forte". Aşa se face că era cît pe ce să se repete penibila întîmplare cu calcarul de la Solnhofen.

Radu Balaban tuşi şi deschise gura ca şi cînd ar fi vrut să întrebe ceva, dar profesorul Murgu, care nu observase nimic, continuă :

— Ştim deci că, după toate probabilităţile, descoperirea lui Şerban Darvari se situează în împrejurimile satului Carachioi. Acest lucru este cu atît mai probabil cu cît tînărul nostru prieten Radu Balaban ne-a adus de acolo o dovadă cît se poate de concludentă.

Profesorul se ridică din fotoliu, se apropie de birou şi deschise o cutie mare, neagră, din lemn de abanos, de unde scoase laba de piatră, ce servise drept mîner pentru toiagul babei Paraschiva. Era învelită într-o bucată de catifea neagră, pe care o desfăcu cu deosebită grijă : un neştiutor ar fi putut crede că era vorba de o bijuterie de mare preţ. Cei care-l cunoşteau bine pe profesorul Victor Murgu ştiau că el atribuia acestei bucăţi de piatră, plină de zgîrieturi şi cioplituri, un preţ mai mare decît celei mai strălucitoare şi mai scumpe dintre nestemate.

— In ultimele zile, continuă savantul, am studiat în amănunţime laba pietrificată, această minunată descoperire pe care tînărul Balaban a făcut-o la Carachioi. Este un exemplar unic pe lume ; nici un tratat şi nici vreo altă lucrare de specialitate nu menţionează o piesă cu asemenea caracteristici. Ne aflăm în prezenţa unui fragment fosil provenit de la un animal încă necunoscut de paleontologie. Nu ştiu dacă impresiunea-lito descoperită de Şerban Darvari provine de la aceeaşi specie ; dar dacă este într-adevăr aşa, ea trebuie găsită cu orice preţ. Această descoperire va adăuga o verigă de seamă în lanţul cunoştinţelor noastre despre evoluţia vieţuitoarelor pămîntului, va duce departe, peste hotare, numele patriei noastre, răspîndindu-l în rîndul naturaliştilor din toate ţările globului.

Savantul era foarte agitat. Se plimba prin biblioteca încăpătoare, ţinînd în mînă catifeaua neagră cu care acoperise laba.

— S-a păstrat foarte bine, remarcă Emil Pravăţ, care avusese prilejul, înainte de sosirea celor doi studenţi, să examineze îndeaproape laba fosilizată.

— Nu este de mirare, zise savantul desfăcînd catifeaua ce învelea laba. Ghearele erau formate în cea mai mare parte din keratină, o substanţă cu duritate relativ destul de mare, asemănătoare cu materia din care sînt formate şi astăzi copitele sau coarnele unor animale. De ce nu s-ar fi păstrat o gheară de keratină, care nu este solubilă în substanţe organice, ci numai în anumite alcaline ? Pietrificarea ei s-a produs tocmai prin contactul cu asemenea substanţe alcaline, cu hidroxizi sau carbonaţi de sodiu, potasiu, litiu, rubidiu sau cesiu, care au dizolvat keratina, fără să modifice însă forma ghearei. Mineralizarea s-a produs prin epigeneză ; compusul chimic organic a fost înlocuit, moleculă cu moleculă, printr-un compus al calciului. Acest ansamblu de fenomene a dus la fosilizarea labei prin calcifiere.

— Intocmai ca şi oul, murmură Radu Balaban, ca şi oul care zace acum pe fundul mării, dacă n-a fost distrus de explozia de atunci.

— Nu-i o nenorocire prea mare, făcu geologul Pravăţ. Ouăle fosilizate nu sînt nicidecum o raritate. S-au găsit chiar ouă de dinosaurieni în Mongolia, parte din ele clocite, cu embrionii formaţi. In Tibet s-au găsit ouă de Triceratops, un dinosaurian al cărui aspect aminteşte pe al rinocerului. Aproape că nu există muzeu de istorie naturală care să nu posede cîteva ouă fosilizate. Ba, de la o vreme, muzeele au început să facă schimb, între ele, cu aceste piese. Citeam

de curînd că muzeul din Aix-en-Provence a trimis în Statele Unite un ou pietrificat de Hypselosaurus priscus, un fel de dinosaurian lung de zece metri, despre care nu s-a găsit nici o urmă în America. La rîndul lor, americanii au dăruit muzeului provensal un ou de Protoceratops. Laba de la Carachioi însă este un exemplar unic, după cum bine remarca tovarăşul profesor Murgu. Dacă Şerban Darvari ar fi găsit laba aceasta, probabil că răspunsurile muzeelor din Occident nu s-ar fi lăsat atît de mult aşteptate.

Cei doi tineri priveau, ca fascinaţi, laba care strălucea gălbui pe bucata de catifea neagră.

— Din studiul fosilei noastre, spuse savantul, am putut trage cîteva concluzii interesante. Pentru mine este limpede că nu poate fi vorba de laba unei reptile, deşi unele caractere, după cum am mai arătat, se păstrează. Reptilele jurasice aveau membrele înalte, cu degete scurte, îmbrăcate în unghii groase, asemenea copitelor, deci conformaţia pentru mersul pe pămînt. După cum se vede, în cazul nostru nu poate fi vorba de aşa ceva. Cu atît mai mult nu poate fi vorba de o reptilă acvatică, înrudită cu Plesiosaurus sau cu Ichtyosaurus, care aveau membrele turtite, conformate pentru mişcarea în apă. Atunci, poate că este laba unei reptile aeriene.

Profesorul se înfierbîntase. Sucea catifeaua în toate direcţiile, avînd grijă să nu atingă ghearele, şi din cînd în cînd se folosea de o lupă puternică pentru a examina unele detalii.

— Ei bine, continuă el, pot afirma cu oarecare siguranţă că nu este nici laba unei reptile aeriene. Cele mai răspîndite genuri în jurasic au fost Ramphorynchus şi Pterodactylus, care erau însă mai mici, primul cam de mărimea unui uliu, iar celălalt a unui vultur. Abia mai tîrziu, spre sfîrşitul cretacicului, se răspîndeşte o reptilă aeriană mai mare, Pteranodonul, lungă de doi metri şi măsurînd, cu aripile întinse, opt metri. Laba de Pteranodon se cunoaşte însă bine, datorită impresiunilor-lito găsite, şi o simplă privire asupra labei de la Carachioi este de ajuns pentru a ne convinge că prezintă alte caractere. Oasele sînt mai lungi, mai subţiri, mai puţin puternice, mai uşoare, mai suple. Nu mai sînt obişnuite să parcurgă distanţe mari pe pămînt. Cu alte cuvinte, în faţa noastră, dragi prieteni, se află laba fosilizată a unei păsări!

Savantul trase aer în piept şi privi, fără s-o vadă, ceaşca, în care cafeaua, uitată, se răcise.

— Da, a unei păsări uriaşe, care după toate probabilităţile era mai evoluată decît jurasicul Archaeopteryx, dar de un tip încă nu atît de specializat pentru zbor ca Hesperornis, Ichtyornis şi ceilalţi strămoşi cretacici ai păsărilor de astăzi. Din studiul labei de la Carachioi rezultă că pasărea noastră nu putea, probabil, să se bazeze *încă total pe aripi şi-şi folosea picioarele pentru mersul pe pămînt,* cum face, de pildă, struţul astăzi; în acelaşi timp însă, picioarele îi foloseau şi pentru a se apuca de crăcile copacilor, deci pentru agăţat şi căţărat.

— Cu alte cuvinte, interveni Emil Pravăţ, sînteţi de părere că pasărea de la Carachioi trebuie situată la sfîrşitul jurasicului sau începutul cretacicului.

— Da. La această concluzie am ajuns din studiul labei calcificate. Ţin să remarc că cele relatate de Şerban Darvari despre descoperirea lui coincid astfel cu aceste concluzii ale mele, pe care le-am tras fără să ţin seamă şi fără să mă las influenţat de existenţa unui

calcar litografic în regiunea respectivă. Avem actualmente toate motivele să presupunem că laba adusă de tînărul Balaban şi impresiunea-lito găsită de Şerban Darvari provin de la aceeaşi specie, care, în urmă cu vreo sută de milioane de ani, a populat regiunea de la sudul Deltei de astăzi. Deosebirea constă numai în modul de fosilizare: laba s-a conservat in stratul geologic respectiv prin mineralizare, iar în cazul descoperirii lui Darvari este vorba de o incrustare, de o conservare prin acoperirea organismului cu un strat de carbonat de calciu, deci de o imprimare pe tuf calcaros sau travertin.

— Dacă am şti unde se găseşte..., murmură Radu Balaban destul de tare ca să fie auzit de ceilalţi.

— Intocmai, făcu savantul cu însufleţire. Cea mai importantă problemă pentru noi este acum să găsim, adică să regăsim, pasărea litografică a lui Şerban Darvari. V-am invitat aici, dragi prieteni, să discutăm această problemă. Impreună cu dumneavoastră, sper că vom reuşi să îmbogăţim paleontologia cu o descoperire de seamă.

Mircea Vornicu duse mina spre cravată, dar se opri la jumătatea drumului, emoţionat. Şi Radu Balaban era impresionat de faptul că profesorul Murgu li se adresa ca de la egal la egal. Pe de o parte, un paleontolog cu renume mondial, alături de unul dintre cei mai de seamă geologi ai ţării, iar pe de altă parte doi tineri de care nu auzise nimeni si care pe deasupra nici nu-şi terminaseră încă facultatea...

— Dumneavoastră, tinerii mei prieteni, se adresă studenţilor savantul, aţi avut o contribuţie de seamă la cercetările preliminare efectuate la Constanţa şi Carachioi. Vă mulţumesc şi vă felicit pentru felul strălucit în care v-aţi achitat de însărcinările primite şi pentru iniţiativa de care aţi dat dovadă. De asemenea, vă rog să acceptaţi să faceţi parte din grupul ce se va deplasa în regiunea cuprinsă între braţul Sfintu Gheorghe şi lacul Razelm, pentru a căuta impresiunea litografică a păsării noastre.

Lui Mircea ii veni să strige de bucurie, dar se stăpini. Radu, mai impulsiv, sări în picioare strigînd:

— Splendid! Minunat!

Profesorul Victor Murgu zimbi:

— Entuziasmul, atit de caracteristic vîrstei dumneavoastră, este, din păcate, cam prematur.

Tînărul se aşeză în fotoliul său şi-şi găsi de lucru, jenat, cu ceaşca de cafea din faţa lui.

— Prematur, continuă profesorul Murgu, căci, cu toate că obţinerea însemnatelor fonduri necesare nu este o problemă, ne trebuie totuşi timp pentru procurarea materialului trebuincios, precum şi pentru elaborarea unui plan amănunţit al expediţiei, a unui plan care să ducă la cercetări sistematice. Luind toate acestea în consideraţie, cred că vom putea începe lucrările abia în primăvara viitoare.

— Cred, interveni Emil Pravăţ, că profesorul Murgu are dreptate. Nu trebuie să acţionăm precipitat. In expediţii de felul acesta graba poate compromite cercetările, poate duce la o mare şi zadarnică irosire de timp şi de bani. In momentul cînd pornim la drum trebuie să avem create toate condiţiile pentru ca expediţia noastră să fie încununată de succes. Aceasta nu se poate obţine decit printr-o pregătire îndelungată şi minuţioasă.

Deşi îşi dădea seama de temeinicia celor arătate de cei doi oameni de ştiinţă, Mircea Vornicu simţea că-l cuprinde, cu încetul, o dezamăgire împotriva căreia nu putea să lupte. Ar fi vrut ca cercetările pentru găsirea „păsării de piatră“ să înceapă mai curînd, chiar imediat. Se uită la colegul său Radu Balaban şi citi pe faţa lui că trecea prin aceeaşi stare de spirit.

O clipă mai tîrziu, Mircea văzu însă umbra abia mijită a unui zîmbet şi o sclipire în ochii prietenului său, o sclipire care se stinse iute, ca un fulger. Apoi, Radu Balaban făcu un gest oarecum nepotrivit cu cadrul sobru în care se aflau, cu biblioteca masivă a savantului şi cu discuţia la o înaltă ţinută ştiinţifică purtată pînă atunci: profitînd de faptul că paleontologul era cufundat în studiul labei de pe catifea, tînărul Radu Balaban îi făcu, ştrengăreşte, cu ochiul, colegului său Mircea Vornicu...

O jumătate de oră mai tîrziu, după ce se despărţiră de profesorul Murgu, iar geologul Pravăţ îi duse cu maşina pînă în centrul oraşului, Mircea Vornicu a aflat de ce colegul său, Radu Balaban, se înseninase în momentul cînd avea motive să fie dezamăgit şi de ce îi făcuse cu ochiul...

CAPITOLUL AL ŞAPTELEA

unde prietenii noştri Vornicu şi Balaban întreprind o călătorie şi aflăm, în sfîrşit, povestea calcarului de la Solnhofen

Era aproape zece dimineaţa cînd trenul părăsi Medgidia, pornind printre dealurile aride, înfierbîntate de soarele torid al verii, spre Babadag şi Tulcea.

Intr-un compartiment de clasa a doua se aflau doi tineri. Unul dintre ei, care pusese în grătarul de deasupra locului său o valiză mică din piele de porc, cu un carton vîrît în celofanul prins de mîner, obişnuia să-şi pipăie des cravata. Celălalt deschisese fereastra şi — privind în direcţia în care mergea trenul — se gîndea că la capătul drumului va bea lapte de capră, va mînca cozonac din ouă de lişiţă şi va găsi o fată cu ochi de peruzele, pe care o cheamă Marusia.

Cititorul a recunoscut, desigur, în cei doi tineri călători din trenul care pleacă puţin înainte de ora zece din Medgidia şi soseşte pe la prînz la Tulcea pe vechile noastre cunoştinţe: Mircea Vornicu şi Radu Balaban.

Ce caută ei, la numai cîteva zile după discuţia care a avut loc în biblioteca primitoare a profesorului Victor Murgu, în trenul spre Tulcea? In cazul lui Radu Balaban, deplasarea poate fi justificată, dacă nu de delicioasele alimente care sînt laptele de capră şi cozonacul din ouă de lişiţă, atunci de ochii de peruzele ai Marusiei Martiniuc. Dar Mircea Vornicu? Acesta nu consumase niciodată din bunătăţile care la Carachioi se dau oaspeţilor, iar ochii Marusiei nu-i cunoştea decît din descrierea entuziastă, dar destul de vagă, a colegului său.

Să ne ierte cititorul dacă amînăm, deocamdată, răspunsul la această întrebare. Ea se va lămuri foarte curînd, din însăşi conversaţia pe care cei doi eroi ai noştri o poartă în lungile ore ale călătoriei lor pe drumul de fier care străbate Dobrogea de la sud spre nord, conversaţie pe care o vom urmări, cu voia cititorului, îndeaproape.

— Ai un mers al trenurilor? întrebă Radu după ce se plictisi privind dealurile gălbui, presărate pe alocuri cu iarbă pe care păşteau oi răzleţe. In vale se vedeau lanurile verzi de porumb, cu ştiuleţii mari.

— In valiză, răspunse Mircea scurt şi se cufundă din nou în lectura revistei pe care o ţinea în mînă.

Radu încercă să ia micul geamantan din plasă, dar era cît pe ce să-i scape din mînă.

— De ce-i atît de greu? întrebă. Parcă l-ai umplut cu pietre de moară.

Mircea deschise gura să răspundă, dar se răzgîndi şi tăcu. Deschise el însuşi valiza şi-i dădu prietenului său ce-i ceruse, fără să-l lase să arunce vreo privire înăuntru; Radu nu putu deci să vadă ce conţinea bagajul. Intr-un tîrziu, Mircea îi spuse:

— Am luat cu mine numai strictul necesar.

— Cîntăreşte cam mult strictul tău necesar...

Cu această remarcă, discuţia asupra conţinutului valizei lui Mircea Vornicu se închise.

Radu se ocupă o vreme cu studiul mersului trenurilor, apoi privi din nou pe fereastră peisajul care nu se prea schimba şi, în sfîrşit, se cufundă în gînduri. Un indiciu despre preocupările sale este faptul că, după o vreme, îl întrebă pe prietenul său:

— Ce-or fi vrînd să spună profesorii noştri cu „cazul de la Solnhofen"?

Mircea ridică ochii de pe revistă şi dădu din umeri:

— Nu ştiu. Vorbeau parcă de un calcar litografic care s-a găsit acolo. Mai mult n-am priceput.

— Ii tot dădeau zor cu „trista experienţă de la Solnhofen". George Antim şi Anton Racotă în corespondenţa lor foloseau acelaşi leit-motiv.

Tăcură o vreme. Pe urmă, Radu zise gînditor:

— Solnhofen... pare numele unui orăşel german... sau ceva în genul acesta. Cred că ne-am documentat prea puţin înainte de a porni la drum.

Mircea Vornicu oftă, puse revista deoparte, îşi pipăi nodul de la cravată şi se ridică de pe locul lui:

— Ţii neapărat să ştii ce s-a întîmplat la Solnhofen?

— Da.

Celălalt luă din grătar valiza cea mică şi grea, care stîrnise comentariile răutăcioase cu pietrele de moară, şi o deschise. Scoase dinăuntru o carte cu file multe şi coperte groase. Peste umărul lui, Radu reuşi să citească titlul: „Enciclopedia ştiinţelor naturale".

— Asta-i una dintre pietrele de moară, nu se putu stăpîni Mircea să comenteze răutăcios.

Apoi se aşeză la locul lui şi începu să răsfoiască enciclopedia, notînd pe un carnet unele date. Căută întîi la litera S — Solnhofen, apoi la A — Archaeopteryx, pe urmă la J — jurasic şi la diferite alte litere.

Radu, nerăbdător, bătea *cu* degetele darabana, pe prichiciul ferestrei, peste plăcuța emailată unde scria „Nu vă plecați în afară".

— Sper că ai să termini cu documentarea încă săptămîna aceasta, îi spuse lui Mircea.

Acesta închise cartea, își pipăi cravata și începu:

Misterul s-a lămurit. E vorba într-adevăr de un calcar cu impresiunea unei păsări jurasice. Descoperirea, făcută cu un veac în urmă, a stîrnit un interes enorm printre naturaliști.

Se opri și-și consultă notițele.

— Dă-i drumul! făcu celălalt nerăbdător. Ce mai aștepți?

— Descoperirea, începu Mircea, s-a făcut la puțină vreme de la apariția epocalei lucrări a lui Darwin „Originea speciilor". După cum știi, această lucrare — care revoluționa toate domeniile științelor naturii — a provocat vii discuții între naturaliști. Teoria lui Darwin a avut, pe vremea aceea, partizani înflăcărați, dar și adversari înverșunați, iar mulți alți naturaliști nu îndrăzneau încă să ia o atitudine precisă în această chestiune. Intr-o zi — era în vara anului 1861, sînt, deci, vreo sută de ani de atunci — sosi vestea că în masivul de piatră de lîngă Solnhofen — un orășel din Bavaria — s-a găsit întipărit un animal, care pe de o parte avea pene și aripi, deci caractere de pasăre, pe de altă parte păstra trăsăturile tipice ale reptilelor. Un fel de mijlocitor, deci, între pasăre și șopîrlă, un animal în spiritul teoriei lui Darwin, menit să demonstreze pe concret justețea afirmațiilor marelui naturalist. Cu puțin timp înainte, prin 1860, tot în calcarele de la Solnhofen, se găsise o pană, *pentru care, însă, naturaliștii nu arătaseră prea mare interes. Acum* erau și resturi de schelet, cam amestecate, ce-i drept, dar în care se distingeau limpede două aripi, un fragment din șira spinării, un picior de pasăre și o coadă lungă cu multe vertebre; coada avea pene așezate de-a lungul ei ca frunzele de ferigă. Din păcate, gîtul și capul animalului nu se păstraseră imprimate în piatră.

Mircea făcu o pauză și-și consultă notițele luate după enciclopedie. Trenul își încetini treptat mersul și opri într-o gară mică.

— Tariverde, citi Radu, cu voce tare, inscripția de pe frontispiciul gării. Cam pe aici, adăugă, l-au prins pe Deli Osman și pe iubita sa Aișa.

Celălalt se uită la el, fără să înțeleagă.

— *Cine* e *Deli Osman? întrebă nedumerit.*

— A fost un haiduc renumit prin părțile acestea. Negustorul Mehmet din Babadag a trimis potera după el și i-au omorît-o pe Aișa. Toate acestea s-au întîmplat cam cu o sută de ani în urmă. Sînt, după cum vezi, contemporane cu descoperirea litografiei de la Solnhofen.

Scoase capul pe geam:

— Hei! strigă către un ceferist care trecea de-a lungul trenului Unde e izvorul Aișei?

Feroviarul duse mîna la șapcă și se opri descumpănit. Părea că nu înțelege prea bine ce-l întrebase studentul.

— *Izvorul Aișei, insistă acesta. Fîntîna...*

Omul se lumină la față:

— E mai sus, lîngă Hamangia. Cam peste un ceas treceți pe acolo.

Radu mulțumi și se așeză satisfăcut pe locul lui. Se uită pe sub *sprincene la Mircea. Părea că vrea să spună : „Tu știi o seamă de* lucruri interesante, scoase din enciclopedie. Eu însă cunosc oamenii și locurile. Așteaptă tu puțin să ajungem la Carachioi și ai să vezi ce relații am. S-o vezi pe Marusia..."

Cu voce tare zise :

— Dă-i drumul cu povestea păsării de la Solnhofen.

În timp ce trenul se urnea, scîrțîind și trosnind din încheieturi — și lăsînd în urmă clădirea galbenă a gării Tariverde —, Mircea continuă să expună rezultatele documentării sale după enciclopedie :

— Amprenta păsării fusese găsită pe terenul unui medic din Solnhofen, pe nume Ernst Häberlein. Acesta, animat de un spirit comercial foarte pronunțat, o oferi spre vînzare pentru o sumă ridicată. Dar înainte ca învățații germani să-și poată da seama de valoarea descoperirii și înainte de a putea întreprinde unele demersuri pentru procurarea sumei cerute de medicul acela, calcarul fu achiziționat de către „British Museum" din Londra, la îndemnul renumitului paleontolog englez Richard Owen.

— Ce asemănare cu povestea noastră !

— Da. Nu întîmplător, Anton Racotă și George Antim se refereau mereu, în scrisorile lor, la „trista experiență de la Solnhofen".

— Cum spuneai că-l cheamă pe medicul acela ?

— Ernst Häberlein.

— Avem și noi häberleinii noștri, zîmbi Radu pastișînd pe Caragiale.

— Da, clătină capul Mircea. I-am avut și noi. După cum îți spuneam, deci, calcarul de la Solnhofen luă drumul străinătății, iar în Germania rămase numai o schiță, destul de aproximativă, întocmită de naturalistul Oppel, din memorie. Domnul Häberlein nu dăduse voie să se facă o fotografie sau un desen amănunțit la fața locului.

— Darvari al nostru nu voia să arate nici măcar oul pietrificat pe care-l găsise. Și Häberlein, și Darvari își vindeau descoperirile științifice ca pe o marfă. Noi doi, bătrîne Mircea, n-o să facem așa cu descoperirea noastră.

— Ai răbdare, zîmbi celălalt, nici n-am început încă cercetările. Văd că tu vinzi totuși ceva, și anume : pielea ursului din pădure..., adică a păsării din Deltă.

— O descoperim noi, n-avea nici o grijă. Cînd Radu Balaban *își pune ceva în gînd... Dar pînă atunci dă-mi cîteva amănunte* despre pasărea de la Solnhofen. Enciclopedia ta se ocupă probabil de această chestiune.

— Pe baza schiței întocmite de Oppel, zoologul Andreas Wagner din München a făcut o descriere a ciudatului animal, pe care l-a numit Griphosaurus, adică „șopîrla care apucă". Wagner era de părere că e vorba de o reptilă cu pene. Dar în 1863 Owen publică prima descriere amănunțită a curioasei viețăți imprimate pe calcarul de la Solnhofen, insistînd asupra caracterelor ei tipice de pasăre. Cu o înaltă probitate științifică, Owen nu refuză colaborarea oamenilor de știință germani, cu ajutorul cărora duse mai departe cercetările sale. De altfel, numele pe care l-a primit pasărea de la Solnhofen a fost propus de către naturalistul german Hermann Meyer : Archaeopteryx, adică „pasăre veche". Unii i-au spus Archaeopteryx litographica, fiind găsită ca impresiune în piatră, alții o numesc Archaeopteryx macrura.

fiindcă are coada lungă. Cu acest nume, ea este cunoscută naturaliştilor din întreaga lume de un veac.

— Era vorba să-mi dai amănunte cu privire la caracteristicile ei. De ce pasăre şi nu reptilă ?

— Archaeopteryxul nu s-a păstrat complet. Am amintit, parcă, faptul că gîtul şi capul lipseau. Totuşi, ceea ce se imprimase se distingea în cele mai mici amănunte. Calcarele de la Solnhofen, aparţinînd jurasicului superior, conţin fosile numeroase şi excepţional de bine păstrate. Aceste calcare s-au format dintr-un nămol foarte fin la fundul unei lagune liniştite. Archaeopteryxul, printr-o împrejurare oarecare, s-a înecat în laguna aceea şi s-a păstrat ca fosilă pînă astăzi. Nu e nimic de mirare în faptul că s-a înecat, deoarece zborul acestei păsări era greoi şi mai mult planat. Era, cum se spune, o pasăre încă *insuficient specializată pentru zbor.*

— Cu alte cuvinte, datorită înecării unui Archaeopteryx, a acestei mici drame în lumea păsărilor de acum o sută cincizeci de milioane de ani, avem actualmente una dintre cele mai preţioase fosile.

— Intocmai. In timpul cînd a fost descoperit, Archaeopteryxul oferi adepţilor lui Darwin o dovadă hotărîtoare în sprijinul teoriei lor. Acest strămoş al păsărilor avea deci aripi, cu toate că ele nu erau *nici pe departe atît de* dezvoltate ca acelea ale păsărilor de astăzi. La acestea, laba din faţă este complet transformată în aripă, pe cînd Archaeopteryxul şi-a păstrat, la extremitatea aripii, ghearele care foloseau la apucat. Erau trei gheare cu unghii, ca la şopîrle. De reptilă amintea şi forma vertebrelor şirei spinării, ca şi coada mare, formată din douăzeci de inele, ce mergeau alungindu-se şi subţiindu-se către vîrf. Inelele cozii aveau însă cîte două pene în părţi. Or, se ştie că scheletul cozii oricărei păsări în viaţă se compune din cel mult nouă vertebre scurte şi se termină cu un oscior de o formă specială, din care se răspîndesc penele radial, întocmai ca un evantai. Deci, cu toate că adversarii teoriei lui Darwin se opuneau cu înverşunare, era limpede că ceea ce Archaeopteryxul tîra după el era o coadă de şopîrlă, o dovadă a faptului că păsările se trag din reptile. Darwiniştii au dat astfel încă o lovitură concepţiilor fixiste şi creaţioniste în biologie, au arătat că vieţuitoarele care populează globul nu sînt create de dumnezeu sau de vreo altă putere supranaturală şi nu sînt fixe, ci rezultatul unui proces de evoluţie de la formele inferioare la cele superioare, rezultatul necesar şi firesc al luptei pentru existenţă, care se desfăşoară în natură, în care învinge ceea ce este mai bine adaptat condiţiilor mediului de viaţă şi mai bine organizat.

— După cum văd, descoperirea păsării de la Solnhofen n-a prezentat numai un interes pur zoologic, dar a influenţat, prin discuţiile duse în jurul ei, însăşi evoluţia gîndirii materialiste în biologie.

— Aşa este. Archaeopteryxul a fost „o verigă a minunatului lanţ al vieţii", cum o numea Owen, şi, în acelaşi timp, o armă eficace în mîna celor mai înaintaţi oameni de ştiinţă de acum o sută de ani. Acest dublu rol face ca descoperirea de la Solnhofen, făcută la numai doi ani după apariţia epocalei lucrări „Originea speciilor", să fie socotită ca un eveniment de seamă în istoria dezvoltării ştiinţelor biologice.

— Văd, făcu Radu, că enciclopedia ta tot e bună la ceva. Nu degeaba atîrnă aşa greu.

— Da, răspunse Mircea privindu-l pe sub sprîncene, şi pietrele de moară folosesc uneori.

Trenul, care stătuse cîteva minute într-o staţie, porni cu o smucitură. Radu se repezi la fereastră şi scoase capul.

— Hamangia! strigă el după ce citi numele gării. Din cauza poveştilor tale n-am reuşit să vedem izvorul Aişei.

— Poate că nici nu se vede din gară, îl consolă prietenul său.

— Păcat că nu l-am văzut, făcu Radu gînditor. Are o legendă foarte frumoasă, care spune că izvorul a ţîşnit pe locul unde Osman Nebunul a îngropat-o pe iubita lui. E o apă limpede, unde-şi potolesc drumeţii setea în lunile fierbinţi de vară. După cum vezi, din punctul acesta de vedere, sîntem în plin sezon.

— Nici povestea Archaeopteryxului nu este de lepădat. Numai că nu e o legendă, ci o întîmplare adevărată. Şi, fiindcă veni vorba, am uitat să-ţi spun că are şi un epilog. În 1877, la şaisprezece ani, deci, după descoperirea de la Solnhofen, acelaşi domn Häberlein — care exploata carierele de piatră din regiune — a găsit un nou Archaeopteryx incrustat în calcar, lîngă Eichstätt, la numai trei ceasuri de drum de locul primei descoperiri. De data aceasta, acest Darvari german nu s-a sfiit să ceară nu 14.000 de mărci ca prima oară, ci 36.000. După *multă tocmeală, noua placă litografică fu achiziţionată* de către stat, care o expuse în Muzeul din Berlin. Şi cei mai înverşunaţi adversari ai teoriei lui Darwin, care la primul exemplar, aflător la Londra, mai găseau argumente în sprijinul teoriilor lor, au trebuit acum să-şi recunoască înfrîngerea.

— S-o recunoască ?! făcu Radu. Dar cum rămîne cu toate curentele biologiei antidarwiniste, ale căror ecouri se fac auzite pînă astăzi? Cum rămîne cu weissmanismul *, cu mutaţionismul * şi celelalte ?

— Acestea sînt forme moderne ale orientării reacţionare a unor savanţi din Occident. Majoritatea reprezentanţilor acestor curente nu mai neagă principiile de bază ale teoriei lui Darwin, ci, pornind de la realităţile ei de necontestat, le dau explicaţii idealiste, ajungînd astfel la concluzii neştiinţifice. Pe al doilea exemplar de Archaeopteryx erau păstrate în perfectă stare capul şi gîtul, de asemenea şi penele, iar diferitele părţi ale scheletului nu mai suferiseră o deplasare, ci erau la locul lor. Toate pledau acum pentru faptul că animalul imprimat era o pasăre...

— Ne apropiem de Babadag! strigă Radu, care din cînd în cînd scotea capul pe fereastră, ignorînd cu bună ştiinţă plăcuţa emailată pe care îşi sprijinea uneori mîna.

Mircea nu luă în seamă întreruperea şi continuă :

— Noua placă *litografică* a fost *studiată* de *Wilhelm Dames*, care completă şi închise „Dosarul A." ; sub acest nume caracterizase un ziarist inventiv cercetările, discuţiile şi polemica aprinsă dusă pe marginea Archaeopteryxului. Exemplarul de la Berlin avea capul de pasăre, dar şi dinţi pe ambele maxilare, aşa cum nu se găsesc la nici una din speciile de păsări care trăiesc azi. Dinţii păsării jurasice erau încă o moştenire de la reptile.

* Orientări antidarwiniste reacţionare în ştiinţa biologică, la baza cărora stă interpretarea denaturată a eredităţii organismelor. Adepţii acestor teorii folosesc concepţiile metafizice despre invariabilitatea speciilor şi a organismelor *(n. r.)*.

— De la Hamangia la Babadag, remarcă Radu, sînt douăzeci şi doi de kilometri. Iar pînă la Tulcea, încă vreo patruzeci.

— Iar de la Archaeopteryx şi pînă în zilele noastre, o sută cincizeci de milioane de ani, făcu Mircea cam şocat pentru faptul că prietenul său părea să acorde atît de puţină atenţie celor spuse de el.

— Da, dar la Tulcea ne aşteaptă Marusia. Are nişte ochi, măi băiatule! O fi primit telegrama mea?

Scoase din nou capul pe geam şi privi în direcţia în care mergea trenul şi unde îşi închipuia că trebuie să fie Tulcea.

Mircea închise oftînd carnetul de notiţe, puse enciclopedia la loc în valiză şi-şi reluă revista, dar nu înainte de a-şi fi pipăit cravata.

— Babadag! anunţă Radu triumfător. Aici trăia negustorul hrăpăreţ Mehmet, tatăl frumoasei Aişe. Uite, oile acelea care se încarcă în trenul de marfă sînt probabil urmaşele directe ale celor pe care Mehmet le vindea la Istanbul.

— Dă-mi pace cu negustorii şi haiducii tăi, se burzului celălalt, trăgîndu-se nervos de cravată.

Radu rîse din toată inima:

— Hai, bătrîne, nu te supăra! Am glumit. Expunerea ta a fost pe cît de doctă pe atît de interesantă.

Mircea nu răspunse.

— Ştii ce, căută Radu să-l îmbuneze. Jumătate de drum am să car eu valiza, deşi e al dracului de grea. Dar, avînd în vedere conţinutul ei...

— Pietre de moară... şopti Mircea.

— ...avînd în vedere conţinutul ei, care ne va servi poate la atingerea nobilului ţel ce ni l-am propus...

Vorbea cu emfază. Mircea nu-l mai ascultă şi se cufundă în citirea revistei sale. Radu vorbi fără întrerupere, înşirînd verzi şi uscate. Pe măsură ce se apropia de Tulcea devenea mai vesel, mai exuberant.

Pe peronul gării îi aştepta într-adevăr Marusia. Radu o luă în braţe şi se învîrti cu ea de cîteva ori în jurul lui. Apoi o depuse pe dalele peronului, ruşinată de privirile zîmbitoare ale celor ce se aflau împrejur.

— Iţi prezint, îi spuse el arătînd spre Mircea, pe cel mai mare savant dintre naturaliştii generaţiei noastre. In valiză are o enciclopedie cîntărind o tonă, care-mi va scoate sufletul pînă la Carachioi.

Mircea, roşindu-se, îşi pipăi cravata.

CAPITOLUL AL OPTULEA

unde Mircea Vornicu se dovedeşte a fi dotat cu o logică remarcabilă, iar Radu Balaban face o descoperire interesantă

In aceeaşi zi, profitînd de faptul că era încă devreme, cei trei tineri vizitară oraşul. Se plimbară de-a lungul cheiului, unde ancorau vasele de pescuit, priviră forfota din jurul marilor antrepozite frigorifere, unde se depozitează peştele adus de la cherhanalele situate la Dranov, Mila 23, Portiţa, Sfîntu Gheorghe, Chilia Veche şi Sulina,

trecură pe lingă clădirea masivă a Trustului pentru amenajarea și valorificarea stufului și admirară statuia lui Mircea cel Bătrin din centrul orașului.

Cu prilejul acestei plimbări, Marusia, nepoata bătrinului pescar Artimon, se dovedi a fi un excelent ghid. Cunoștea bine Tulcea, unde urmase școala, și dădu celor doi tineri ample explicații asupra impetuoasei dezvoltări a orașului, în care aspectul patriarhal ceda tot mai mult teren peisajului industrial.

A doua zi dimineața, Mircea și Radu se sculară foarte devreme. Găsiseră găzduire în casa bătrinului pescar Artimon Martiniuc, unde sosiseră după-amiază tîrziu, obosiți după drumul greu prin stufăriile și canalele înguste, ce despart șoseaua ce duce spre Tulcea de mica așezare din marginea ostrovului Dranov.

Radu se ținuse de cuvînt și — pe acele porțiuni ale drumului ce nu se efectuaseră cu autobusul sau cu lotca — dusese valiza cu „pietre de moară". Cu acest prilej, prezența Marusiei il împiedicase să se exprime prea.... violent și ireverențios la adresa valizei, a conținutului și a proprietarului ei. Așa se face că drumul decurse în cele mai bune condiții, iar seara, lui Mircea îi fu dat, în sfîrșit, să guste din alimentele atît de lăudate de către prietenul său, adică să bea lapte de capră și să mănînce cozonac din ouă de lișiță.

Și fiindcă nu se cade să ascundem nimic cititorului, vom menționa și faptul, cu totul ieșit din comun, că în seara aceea Marusia, fata cu ochi de peruzele, își mințise pentru prima oară bunicul, spunîndu-i că cei doi studenți de la București veniseră să-și petreacă vacanța în Deltă; ascunsese astfel adevăratul scop al vizitei lor, scop pe care il cunoștea, fiindcă Radu o inițiase, pe drum, în această taină.

Încă din tren, Mircea încercase să se opună:

— Era vorba să nu afle nimeni. E o chestiune care ne privește, deocamdată, numai pe noi. Fetele vorbesc cam mult. Dacă n-o să găsim nimic, ceea ce e destul de probabil, o să-și bată joc de noi.

Radu însă se încăpățînase și adusese argumente puternice:

— În primul rînd, Marusia a fost cu mine cînd am găsit gheara de piatră în coliba babei Paraschiva; deci are și ea părticica ei de merit în toată afacerea asta. În al doilea rînd, tot avem nevoie de cineva din sat care cunoaște bine locurile și ne poate ajuta la întocmirea itinerarului, la procurarea ambarcației și așa mai departe. Iar în al treilea rînd, mi-e dragă fata, măi băiatule. Pricepi? Mi-e dragă. După ce-ai să-i vezi ochii, nici tu n-ai să-i mai poți refuza nimic.

Mircea, copleșit de argumentația colegului său, fusese nevoit să se supună. Și astfel Radu dovedise încă o dată că avea o mare putere de convingere asupra prietenului și colegului său Mircea.

Așa se face că Marusia fusese acceptată în mica asociație — devenind al treilea membru al ei — și tot astfel se face că, în seara aceea, își mințise pentru prima oară bunicul. Acesta din urmă, ocupat cu repararea unor taliane ce-și cam lărgiseră ochiurile, nu observase că nepoata lui s-a înroșit pînă în vîrfurile urechilor cînd i-a spus că studenții de la București veniseră în vacanță, să se odihnească, să se plimbe și să pescuiască.

În dimineața aceasta, așadar, cei doi tineri se sculară cu noaptea în cap. Artimon-fiul plecase cu brigada lui spre anumite harmane

așezate prin bălți și la gurile canalelor, locuri cu pește mare și mult, pe care le cunoștea numai el.

— Plasele și cîrligele, îi explică Radu lui Mircea, se controlează înainte de răsăritul soarelui.

Se uită dintr-o parte la el să vadă ce efect are documentarea lui temeinică în materie de oameni și locuri din Deltă. Dar nu observă nimic pe fața lui Mircea; tînărul părea cu totul absorbit de frumusețea peisajului.

Casa familiei Martiniuc, situată chiar în marginea grindului, pe o ridicătură de pămînt, era scăldată în lumina roșiatică a răsăritului. Soarele apărea parcă din fundul bălților acoperite cu plaur și cu stuf, mîngîind caierele pufoase ale papurii și însîngerînd ochiurile de apă. O zi nouă începea în împărăția minunată a Deltei, cu vegetația ei luxuriantă și nemăsurata bogăție de pește și păsări.

Bătrînul Artimon Martiniuc continua să-și dreagă plasele, întinse între niște prăjini din curte, iar Marusia îl ajuta, punîndu-i la îndemînă bucățile de sfoară tare și lucioasă de sizal *, pe care pescarul le înnoda cu deosebită îndemînare. Radu îi făcu semn fetei, și aceasta, punînd jos bucățile de sfoară și foarfeca, veni lingă cei doi tineri, în spatele casei :

— Trebuie să întocmim un plan de acțiune, începu Radu după ce se așezară pe niște butuci. Nu putem să pornim prin stufării, așa, la întîmplare.

Mircea tuși, își pipăi cravata și zise :

— M-am gîndit aseară la baba Paraschiva.

— Serios ?! făcu Radu batjocoritor. Nu par să fie prea atrăgătoare gîndurile tale.

— M-am gîndit, continuă celălalt fără să se tulbure, că dacă am ști unde a găsit ea gheara de piatră, am avea o bază serioasă pentru începerea cercetărilor noastre.

— Foarte logic. Ai un creier genial !

— Lasă-l să vorbească, se supără Marusia. Dacă-l întrerupi mereu, n-o să ne putem întocmi planul nici pînă deseară.

Mircea duse mîna la cravată, aruncînd o privire timidă, dar recunoscătoare, fetei.

— Părerea mea este, urmă el, că baba a găsit laba de piatră în ultimii ani ai vieții ei.

Ceilalți doi îl priviră fără să înțeleagă.

— Da, sînt aproape sigur că așa este. In orice caz, în vara anului 1915 ea n-avea încă laba aceea.

— De unde știi ?

— E simplu. In vara aceea Șerban Darvari a fost aici. Din declarațiile tatălui Marusiei rezultă că se interesa de „pasărea de piatră" și că a vizitat-o chiar pe baba Paraschiva, ca să audă din gura ei legenda. Lui Darvari nu i-ar fi scăpat faptul că baba folosește drept mîner la toiagul ei o „gheară" de piatră. Darvari era naturalist, și-ar fi dat seama imediat despre ce e vorba.

— Așa este ! sări Marusia. Baba Paraschiva îi amenința pe copiii satului cu „gheara". Toată lumea din sat știa că are, ca mîner la baston, o labă de piatră. Chiar dacă n-ar fi vizitat-o pe dofto-

---

* Textilă din regiunile tropicale (Agava sisalana). Din frunzele ei se extrag fibre folosite la confecționarea unei sfori foarte rezistente (*n. r.*).

roale, Darvari, care întreba mereu de „pasărea de piatră", ar fi aflat de minerul cu pricina.

— Nu putem fi siguri, obiectă Radu, că în vara anului 1915 baba n-avea încă „ghearele". Poate că Darvari, vizitînd-o, le văzuse, le examinase, se convinsese că sînt o fosilă calcificată și o întrebase pe babă unde le-a găsit. Apoi, cercetînd prin împrejurimi, descoperise impresiunea-lito a păsării.

— Și asta e posibil, făcu Mircea gînditor, dar e foarte puțin probabil. Dacă ar fi văzut „ghearele" la baba Paraschiva, i le-ar fi cerut sau i le-ar fi cumpărat ca să le ia cu el la București. „Ghearele" ar fi constituit o dovadă puternică în sprijinul afirmației sale că ar fi găsit calcarul cu impresiunea unei păsări vechi, necunoscute, o dovadă mult mai puternică decît oul pe care l-a adus cu el. Ai văzut *ce spuneau profesorii noștri: ouă se găsesc multe, dar gheare atît* de bine conservate sînt foarte rare. Apoi, după un ou pietrificat nu se poate afirma cu certitudine că este vorba de o pasăre mezozoică necunoscută, pe cînd în cazul labei calcificate concluziile paleontologilor ajung foarte departe. În sfîrșit, mai este încă ceva: laba de piatră, după însăși expresia profesorului Victor Murgu, este o piesă unică, extrem de prețioasă. Oare Darvari, de a cărui aviditate pen*tru bani ne-am convins cu prisosință, ar fi lăsat să-i scape din mînă* o asemenea comoară? Eu sînt convins că nu. Ar fi luat cu el „ghearele", a căror valoare nici baba Paraschiva și nici vreun alt locuitor din Carachioi n-o cunoșteau și le-ar fi vîndut pe un preț bun lui George Antim sau vreunui muzeu din străinătate.

Radu se sculă în picioare și se înclină adînc în fața colegului său:

— M-ai convins pe deplin. Logica ta este într-adevăr remarcabilă. Știm deci, aproape sigur, că doftoroaia a găsit „ghearele" după ce Șerban Darvari fusese pentru ultima oară la Carachioi. Din păcate, concluzia asta nu ne duce prea departe.

— E adevărat. Sîntem datori însă să nu neglijăm nici un amănunt.

Radu dădu din umeri:

— În ceea ce mă privește, sînt pentru fapte, pentru acțiune imediată.

Mircea se întoarse spre Marusia:

— În ce an a murit baba Paraschiva?

Fata se gîndi puțin. Apoi:

— Era după război, în anul acela de secetă.

— În 1946, deci, făcu Mircea gînditor.

Radu izbucni în rîs:

— *Prin urmare, doftoroaia a găsit laba între 1915 și 1946. Nu* cumva crezi că o să izbutim să aflăm deplasările ei de-a lungul a peste treizeci de ani?

— Nu, nu cred asta, făcu Mircea descurajat.

Tăcură o vreme, pe urmă Mircea își pipăi cravata și — privind într-o parte — începu iar:

— Pentru orice eventualitate, trebuie totuși să întrebăm pe locuitorii mai vîrstnici ai satului cam pe unde umbla baba, prin ce locuri își culegea buruienile de leac.

Se întoarse către fată:

— Avea vreo barcă?

— Da. La noi toată lumea are. Baba Paraschiva avea o lotcă veche, cîrpăcită şi îndopată cu cîlţi. Oamenii se mirau cum de nu se ineacă.

— Pleca des cu barca ?

— Nu... destul de rar.

— Ne pierdem vremea, zise Radu sculîndu-se de pe buturuga ce-i servea drept scaun. Părerea mea e că ar trebui mai degrabă să cercetăm deplasările lui Şerban Darvari la ultima lui vizită. Tatăl Marusiei pretindea că-şi stabilise un fel de cartier general la ghiolul lui Deli Osman. Acolo s-ar afla o insulă unde îşi avea haiducul Osman vizuina.

— Cunosc insula, zise Marusia. M-a luat bunicul odată cu el, cînd a plecat să viziteze un prieten de lingă Sfintu Gheorghe. Ghiolul nu e prea mare, să tot aibă vreo trei sute de metri în lungime şi ceva mai puţin în lărgime. Insula e o ridicătură de pămînt pietros, chiar în mijlocul ghiolului. Bunicul spunea că Deli Osman îşi alesese aici refugiul fiindcă putea să vadă la o distanţă mare împrejur, astfel ca potera stăpînirii să nu-l surprindă.

— De aici va trebui să începem cercetările noastre. Tu, Marusia, va trebui să ne faci rost să închiriem o barcă.

— Asta e simplu, făcu fata.

— Crezi că bunicul dumitale, zise Mircea pipăindu-şi încurcat cravata, s-ar supăra dacă i-aş pune cîteva întrebări ?

— Nu, zîmbi fata. E foarte prietenos şi îi sînt dragi tinerii.

Studentul se ridică şi o urmă pe fată, care o luase înainte, trecînd în curtea mare din faţa casei. Radu, neavînd ce face, se luă şi el după ei.

Pe bunic îl găsiră ocupat tot cu dregerea ochiurilor talianului. Timpul se încălzise, şi obrazul brun şi zbîrcit, ars de soare şi de vînturi, al bătrînului pescar lucea de sudoare.

— Îţi mai aminteşti, începu şovăielnic Mircea evitînd să se uite în ochii bătrînului, de baba Paraschiva ?

— Cum nu, rîse pescarul. Tot satul nostru n-are nici o sută de gospodării. Ne cunoaştem cu toţii între noi. Baba m-a doftoricit şi pe mine de cîteva ori. Pe vremea aceea n-aveam dispensar. Cînd se îmbolnăvea careva sau cînd vreo femeie trebuia să nască trimiteam după babă. Venea, şontic-şontic, cărînd pe umăr traista veche cu buruieni de leac, sprijinindu-se în toiag.

— Tocmai de toiag voiam să vorbesc. Avea, în loc de mîner, un fel de gheare, nu ? o labă de piatră.

— Da. Îmi amintesc. Spre bătrîneţe se scrîntise puţin la minte baba. Zicea că sînt ghearele „păsării de piatră". Speria copiii satului cu ele.

— Nu cumva ţi-a spus unde le găsise ?

Punînd întrebarea asta, Mircea simţi cum îi bate inima mai repede. Radu şi Marusia rămaseră şi ei nemişcaţi, aşteptînd, cu emoţie, răspunsul bătrînului pescar. Acesta din urmă, ocupat să strîngă cu dinţii unul dintre nodurile ce le făcuse, nu observă cîtă importanţă dădeau tinerii întrebării.

După ce strînse bine nodul, scoase o batistă mare, cadrilată şi-şi şterse fruntea.

— Nu mi-a spus, zise într-un tîrziu. Nu prea era vorbăreaţă baba. Sau poate că mi-a spus şi nu mai ţin minte. Nu dădea nimeni atenţie vorbelor ei. Era cam ţicnită.

— Cînd ai văzut, interveni Radu, pentru prima oară „ghearele" la toiagul ei ?

Bătrînul se gîndi, apoi spuse :

— Prima oară le-am văzut în ziua în care s-a născut Marusia. Țin minte fiindcă o chemasem pe babă s-o moșească pe mama Marusiei. Doftoroaia venise cu toiagul ei și am întrebat-o ce reprezintă mineral acela curios. „E gheara păsării de piatră", mi-a răspuns chicotind. „Pasărea e în puterea mea. Mă ajută la descîntece și vrăji." Nici nu mi-aș fi amintit de toate astea, dar nevastă-mea, fie-i țărîna ușoară, o bătrînă tare cumsecade, dar cam credea în descîntece și vrăjitorii, a rugat-o pe baba Paraschiva să lase toiagul afară, să nu fie gheara păsării blestemate în odaia unde urma să se nască un copil. Baba n-a vrut și a făcut mare tărăboi, amenințînd că pleacă și n-o mai moșește pe noră-mea. Abia am reușit s-o îmbunez cu cîteva păhărele de rachiu... Era scrintită, baba, la minte.

Mircea se întoarse către Marusia :

— Cînd te-ai născut ?

— La 24 iulie 1940.

— Da, adăugă bunicul. Mi-amintesc că era o zi frumoasă, ca astăzi. Trimisesem încă de dimineață după babă, dar nu era nicăieri de găsit. Parcă intrase în pămînt. Abia spre seară a apărut, în lotca ei veche, venind dinspre japșele de la răsărit.

— Unde mi-ai fost, babo ? am întrebat-o.

— După nămol, mi-a răspuns și mi-a arătat lotca plină, aproape să se răstoarne, de nămol în care mișunau încă viermușorii negri-roșiatici.

— Nămol ai destul, i-am spus, pe lîngă sat. Nu era nevoie să pleci cu noaptea în cap și să lipsești toată ziua. Noră-mea stă să nască.

Baba a rîs cu gura ei știrbă :

— Pentru vătămăturile pescărești nu e bun orice nămol. Putere de leac are numai acela care se găsește la ghiolul Deli Osman și în care se scaldă „pasărea de piatră".

Bunicul începu să rîdă :

— V-am spus că era cam scrîntită la minte baba. Cu toate acestea, nămolul ei era bun pentru reumatismele noastre. Il fierbea și-l descînta, pe urmă ne ungea în locurile dureroase, pînă ne trecea vătămătura. Un prieten al meu care lucrează la trustul de valorificare a stufului a fost anul trecut în concediu la Eforie și mi-a povestit că și acolo se face așa, după sfatul doctorilor.

— Mai puțin descîntecele, nu se putu abține Radu să adauge.

Bătrînul pescar dădu din umeri :

— Nu credea nimeni în descîntecele ei. Poate doar cîteva femei bătrîne. Dar dacă nu era doctor în sat... Și apoi, la moșit era pricepută baba Paraschiva.

După ce spuse acestea, bunicul luă cîteva capete de sfoară între dinți și porni să cerceteze mai departe ochiurile talianului. Tinerii *înțeleseră că bătrînul socotea convorbirea încheiată și-l lăsară în* treaba lui.

— Am o propunere, zise Mircea. Să facem o vizită mai minuțioasă colibei babei Paraschiva. Poate găsim vreun indiciu. Am impresia că prima oară cînd ați fost ați cercetat-o destul de superficial.

— Căutam laba. Și... am găsit-o...

Mircea înghiţi în sec.

— Eu cred că, spuse timid, convorbirea cu moş Artimon Martiniuc a fost foarte interesantă. Am căpătat cîteva puncte de sprijin care mi se par vrednice de luat în seamă.

Porniră spre casa babei. Radu cunoştea acum drumul, aşa că o luă înainte. Rămas în urmă cu Marusia, Mircea îşi pipăi cravata şi — uitîndu-se într-o parte — îi explică fetei:

— După părerea mea, convorbirea cu bunicul dumitale ne-a dat unele indicii care au restrîns oarecum, în spaţiu şi timp, sfera cercetărilor noastre.

Şi, cum fata se uita la el cam nedumerită, continuă:

— În spaţiu, fiindcă ştim acum că nu numai Şerban Darvari obişnuia să stea mai mult prin împrejurimile ghiolului Deli Osman, dar şi baba Paraschiva. Ea îşi aducea de acolo nămolul şi, cum reumatismul era, din păcate, o boală destul de răspîndită printre pescari, este probabil că vizitele ei în regiunea aceasta nu erau de loc rare. Prin urmare, este posibil, dacă nu chiar probabil, că a găsit ghearele de piatră cu prilejul uneia dintre vizitele ei.

Tînărul tuşi, îşi pipăi iar cravata şi urmă:

— În timp, fiindcă am aflat că baba îşi pusese pentru prima oară gheara la toiag în ziua cînd te-ai născut dumneata sau poate cu cîteva zile înainte. Nu trebuie să cercetăm deplasările babei de-a lungul a peste treizeci de ani, cum credea prietenul nostru Radu, ci numai în a cincea parte a acestui răstimp, adică în ultimii şase ani ai vieţii ei, între 1940 şi 1946.

— Nici asta nu va fi de loc uşor, zise Marusia.

— Fireşte că nu, o întări Mircea în părerea ei.

— Totuşi, nu înţeleg de ce şase ani. Ştim doar că a găsit ghearele puţin înainte de 24 iulie 1940...

— Da, dar trebuie să presupunem că după aceea ea s-a întors mereu la locul unde le găsise. Nu spunea ea că aşa-zisa „pasăre de piatră“ e în puterea ei, că o ajută să facă descîntece şi vrăji? Din cîte mi-am dat seama, ea socotea ghearele ca pe un fel de talisman.

Merseră cîtva timp tăcuţi. Pe urmă Mircea spuse deodată:

— Eu cred că baba Paraschiva a găsit ghearele de piatră chiar la ghiolul Deli Osman.

Fata îl privi uimită şi tînărul crezu că citeşte o întrebare în ochii de peruzele.

— Credinţa mea se bazează nu numai pe faptul că ea vizita destul de des regiunea ghiolului, ci pe încă ceva: bunicului dumitale, baba i-a spus că numai nămolul din ghiolul Deli Osman e bun pentru „vătămături pescăreşti“, fiindcă aici se scaldă aşa-zisa „pasăre de piatră“. Oare să fi spus ea asta cu totul întîmplător? Să nu uităm că în momentul cînd a spus-o, ea găsise ghearele cu pricina şi era convinsă că e vorba de laba legendarei păsări. Ea avea toate motivele să creadă că pasărea cea uriaşă îşi face veacul prin locurile unde găsise ghearele. Or, la puţină vreme după ce s-a întors cu aceste gheare, ea i-a spus bunicului dumitale că „pasărea de piatră“ se scaldă *în nămolul ghiolului* Deli Osman!

Marusia se opri cu gura uşor întredeschisă, şi prin ochii ei trecu un fel de lumină. Privind-o pe furiş, Mircea trebui să recunoască faptul că prietenul său Radu nu exagerase de loc descriind-o în termeni foarte elogioşi.

— Ce faceți acolo? se auzi, nerăbdător, glasul lui Radu, care ajunsese la coliba dărăpănată a babei. Am vorbit destul pe ziua de azi. Cred că ar trebui, în sfirșit, să întreprindem ceva.

In cîteva clipe, cei doi fură lîngă el.

— Intrăm tot pe fereastră? întrebă Marusia.

— E cam incomod, făcu Radu. Și murdar. In definitiv, cui aparține acum această capodoperă a arhitecturii preistorice?

Fata privi coliba lăsată într-o rînă, cu pereții murdari, din lut galben, și acoperișul de stuf putred, înnegrit de vreme. Dădu din umeri:

— Nu știu. Baba Paraschiva n-are moștenitori. In orice caz, nimeni nu locuiește în coliba asta nenorocită. Se vorbește că sfatul o s-o dărîme și o să clădească aici, lîngă dispensar, o casă de naștere.

— Atunci să ne folosim de mijloace radicale, zise Radu și, cu o lovitură de picior, dărîmă ușa putredă, fără zăvor și fără broască, țintuită numai de două stinghii bătute cruciș în cuie ruginite. Apoi, punînd piciorul în prag, ridică mîna, își umflă pieptul și strigă cu emfază:

— Năruiască-se palatul de cleștar al nemernicei vrăjitoare sub loviturile de paloș ale viteazului...

In clipa aceasta, făt-frumosul nostru se opri cam speriat, deoarece, pe lîngă paloșul cu care dăduse lovitura — adică piciorul lui drept —, țîșniră vreo doi guzgani stîrniți de zgomot și de lumină. Cît despre viteaz, acesta nu-și putu continua tirada, înecat fiind de tusea ce-i fusese provocată de praful gros ce se ridicase cu prilejul prăbușirii ușii.

După ce praful se așeză, intrară înăuntru și începură o cercetare minuțioasă a colibei, stîrnind gîndacii ascunși în crăpăturile pereților și păianjenii de prin colțuri. Examinară îndeaproape scaunul rupt al babei și ceaunul negru, mîncat de rugină, desfăcură și cîteva dintre scîndurile putrede ale dușumelei, dar fără să găsească nimic.

Marusia fu prima care renunță:

— Nu mai pot, zise. Mirosul ăsta de mucegai îmi face greață. Vă aștept afară.

Radu se ridică din colțul unde se tîrîse, se îndreptă din șale și întrebă:

— De fapt, ce căutăm aici?

Mircea se ridică și el:

— Nu trebuie să neglijăm...

— Aiureli! făcu celălalt supărat. M-am săturat de igrasie și de șobolani. Hai să ieșim afară.

Mircea vru să-și urmeze colegul, dar se împiedică de ceaunul aruncat în mijlocul încăperii și căzu lat.

Afară, cei doi tineri își scoaseră cămășile și le scuturară. Apoi își luară pînzele de păianjen din păr și se spălară la gîrla din apropiere, sub privirile binevoitoare ale unui cocostîrc, ce stătea într-un picior la nici o sută de metri de mal. Pe urmă se întoarseră lîngă colibă, unde-i aștepta Marusia.

— Te-ai rănit, îi zise lui Mircea fata, arătîndu-i o pată mică de sînge ce-i apăruse în podul palmei.

— Da... am căzut... m-am împiedicat de ceaunul babei. Probabil că am dat cu mîna într-un cui.

— Să nu fi fost ruginit, se nelinişti fata, şi Mircea îşi dădu seama că tonul ei îngrijorat îi face plăcere.

— Dispensarul e alături, adăugă ea, arătînd clădirea nouă, albă, cu lemnăria proaspăt vopsită. Trebuie să te dezinfectezi.

Studentul o urmă. Radu se aşeză pe banca din micul parc amenajat în faţa dispensarului, să-i aştepte. Soarele se apropia de amiază, şi căldura creştea în fiecare clipă.

„O bancă — gîndi studentul ştergîndu-şi sudoarea de pe frunte — se instalează sub un copac, la umbră. Dar la Carachioi, lucrurile se întîmplă pe dos."

Văzînd că ceilalţi doi întîrzie la dispensar, Radu se ridică de pe bancă şi se apropie de clădire, unde putu să găsească puţină umbră. Se aşeză pe dalele de piatră care înconjurau dispensarul ca un fel de trotuar îngust.

Privirea îi căzu pe pietrele albicioase şi neregulate care — prinse în ciment — formau temelia clădirii. Deodată tresări şi se apropie de una dintre pietre. Pe urmă prietenul nostru Radu Balaban făcu ceva ciudat: scoase briceagul din buzunar şi scobi piatra, lăsînd fragmentul extras să-i cadă în palmă. Privi o vreme pietricica din palmă şi... fluieră prelung.

Apoi prietenul nostru Radu Balaban făcu ceva şi mai ciudat: se lăsă în genunchi şi — fără să ia în seamă că-şi murdăreşte pantalonii — porni în patru labe să ocolească dispensarul, cu ochii mereu aţintiţi la pietrele fundamentului cimentat, ca un cîine de vînătoare care adulmecă o urmă. Din cînd în cînd se oprea, scobea cu briceagul una dintre pietre şi învelea cu grijă în batistă fragmentul astfel obţinut.

Era atît de absorbit în această îndeletnicire, încît nici nu observă că Marusia şi Mircea, care avea mîna bandajată, se opriseră în pragul dispensarului şi-l priveau cu gurile căscate cum apărea, tîrîndu-se în genunchi, pe după colţul clădirii.

— Căldurile... se bîlbîi Mircea. L-o fi bătut soarele la cap...

Cînd ajunse la scările de la intrare, Radu dădu cu ochii de pantofii Marusiei şi ai prietenului său. Atunci sări în picioare şi — agitînd în mînă batista cu pietricelele culese — începu să strige:

— Repede! Piatra de moară! Enciclopedia!

Marusia şi Mircea nu-l putură urma decît cu mare greutate. Radu avea picioare lungi şi niciodată nu fusese mai grăbit ca acum.

Il găsiră în cameră. Pe pat: valiza lui Mircea cu conţinutul răvăşit. Pe masă: batista cu pietricelele albicioase, enciclopedia deschisă, şi Radu, cu părul vîlvoi, aplecat asupra ei.

Marusia se apropie de masă şi luă în mînă unul dintre obiectele acelea mici de pe batistă, care semănau atît de bine cu nişte pietricele albicioase.

— Melci, zise ea. Cochilii de melci.

Radu începu să ţopăie prin cameră:

— Melci! strigă el. Sigur că sînt melci! Dar ce fel de melci!! Nu mă întrebi ce fel de melci?

Se opri lîngă masă și luă batista în mînă, întinzînd-o apoi spre fată:

— Temelia dispensarului vostru e făcută din calcar cu cefalopode, un fel de melci care nu sînt de loc melci, ci amoniți. Sînt strămoși de-ai sepiei, caracatiței și argonautului, care trăiau cu o sută cincizeci de milioane de ani în urmă în niște cochilii ca melcii de azi. Uite, cochiliile astea reproduse întocmai în enciclopedie. Sînt de la un cefalopod numit Crioceras intumescens. Iar cea lunguiață e de la un alt cefalopod pe nume Macroscaphites yvani. Sînt cefalopode tîrzii, din mezozoicul cretacic, cînd amoniții manifestă o tendință accentuată de degenerare, care se arată prin desfășurarea cochiliei.

— Interesant, murmură fata, deși nu înțelegea chiar tot ce spunea tînărul. Foarte interesant.

— Interesant? strigă Radu. Dar e de-a dreptul excepțional! Știi ce înseamnă asta? Că temelia dispensarului vostru e făcută din calcar conținînd animale aproximativ contemporane cu oul lui Darvari, cu ghearele de piatră ale babei Paraschiva și cu pasărea pe care o căutăm cu atîta înverșunare.

Era foarte agitat și alerga prin cameră ca un leu în cușcă. Subit se repezi afară pe ușă strigînd:

— Moș Artimon! Moș Artimon!

Se opri în fața bătrînului pescar, care se așezase pe prispă, la umbră, să-și fumeze luleaua:

— Moș Artimon, cine a făcut dispensarul? Cînd a fost construit și de unde s-au adus materialele?

Bătrînul s-a gîndit numai cît a pufăit de două ori din lulea. Pe urmă zise:

— *Dispensarul s-a făcut prin autoimpunere acum patru ani.* Fiecare locuitor al satului a dat o sumă de bani și a muncit voluntar la construcție. Planurile au venit de la regiune, de la Galați, iar zidari am adus de la Tulcea. Și eu am fost ales în comitetul cetățenesc, împreună cu deputatul nostru...

— Materialele, îl întrerupse Radu nerăbdător, de unde ați luat *materialele* de *construcție*?

— Cărămizile...

— Moș Artimon, iartă-mă că te întrerup mereu, dar pe mine nu mă interesează cărămizile. Și nici cimentul, cheresteaua, tabla de acoperiș sau geamurile. Pe mine mă interesează piatra de la temelie. Piatra cea albicioasă, pe care ați prins-o în ciment, de unde ați luat-o?

Marusia și cu Mircea, care ieșiseră și ei pe prispă, așteptau cu sufletul la gură răspunsul bătrînului, așa cum așteptaseră, cîteva ceasuri mai devreme, să afle unde găsise baba Paraschiva ghearele de piatră.

Bătrînul pescar zîmbi cu satisfacție, de parcă și-ar fi adus aminte de ceva foarte plăcut.

— La început, zise, am vrut să facem temelia din ciment, așa cum scria în planurile venite de la Galați. Dar apoi, sfătuiți de to-

varășul inginer de la regiune, am căutat resurse locale. Am găsit pietrele acelea, și astfel am făcut economii la bani și am putut termina mai devreme dispensarul.

Radu își înfipse unghiile în palmă de nerăbdare. Dar nu lăsă să se observe nimic.

— Resurse locale? întrebă cu voce liniștită. Resursele locale sînt, desigur, mai ieftine. Și unde ați găsit aceste resurse?

— La Dealul Babiței. Este acolo piatră pentru zece dispensare, nu pentru unul. Ne-am adunat mai mulți gospodari din sat și am făcut cîteva drumuri. Ne-am întors cu lotcile pline de piatră, cîtă încăpea. A treia zi după ce începusem căratul, inginerul ne-a spus să ne oprim, că și așa am adus prea multă.

— Cam pe unde se află Dealul Babiței?

— La o zvîrlitură de băț de ghiolul Deli Osman...

Tînărul respiră o dată adînc. In spatele bătrînului, pe prispă, Marusia și cu Mircea simțiră și ei o mare ușurare, parcă li se luase o piatră de pe inimă...

In după-amiaza acelei zile, Radu — care în timpul mesei nu vorbise mai de loc — ținu o mică prelegere în stilul său colorat și... presărat cu argumente puternice:

— Cred că nu exagerez apreciind că bilanțul primei noastre zile de cercetări este pozitiv. Am stabilit mai multe puncte de reper care pot constitui o bază serioasă de plecare. Primo: cînd a găsit oul pietrificat și impresiunea-lito a păsării primitive, Șerban Darvari a zăbovit foarte mult la ghiolul Deli Osman. Secundo: în perioada cînd a găsit ghearele de piatră, ca de altfel și mai tîrziu, baba Paraschiva se ducea des la ghiolul Deli Osman, de unde aducea nămol pentru tratamentul reumatismului; în afară de aceasta, ea a declarat că „pasărea de piatră" se scaldă în acel ghiol. Tertio: la Dealul Babiței se află calcaruri cu amoniți din perioada cretacică, deci cu fosile ale unor animale aproximativ contemporane cu pasărea noastră; de menționat că din declarațiile lui Darvari reiese că această pasăre este ea însăși imprimată pe un calcar și că Dealul Babiței se găsește foarte aproape de ghiolul Deli Osman.

Radu se ridică în picioare și se înclină în toate părțile, ca și cînd ar fi avut în fața sa un numeros auditoriu așezat în amfiteatru. Apoi încheie:

— Ergo *: toate drumurile nu duc la Roma, cum greșit s-a crezut vreme de două milenii și jumătate, ci la ghiolul Deli Osman.

Din nou se înclină, după care se așeză la loc. Marusia rîse sincer, iar Mircea aplaudă din toate puterile, ca la un spectacol deosebit de amuzant, unde actorii dau dovadă de mult talent.

După cîteva clipe însă, Radu era din nou în picioare și se plimba, cu miinile în buzunare, prin cameră. Apoi se opri în fața celor doi și spuse:

— Miine dimineață plecăm la ghiolul Deli Osman.

* Prin urmare, în concluzie (*n. r.*).

unde facem cunoştinţă cu moş Maxim, care se dovedeşte a fi un ingenios pescar şi neîntrecut povestitor de întîmplări de demult

Moş Maxim avea cam aceeaşi vîrstă cu bătrînul Artimon Martiniuc. Şi nu numai la vîrstă, dar şi la înfăţişare se asemănau cei doi pescari : erau înalţi, cu bărbile dese, deasupra cărora se vedeau obrazuri arse de soare şi bătute de vînt, şi cu trupuri vînjoase, ce păreau să dezmintă faptul că de la naştera lor cursese cam multă apă pe canalele ce dădeau spre mare.

Intr-o singură privinţă moş Maxim se deosebea cu totul de prietenul său Artimon Martiniuc : pe cînd acesta din urmă era mai mult tăcut şi nu vorbea decît atunci cînd era neapărat necesar sau cînd nişte tineri ca Mircea Vornicu şi Radu Balaban îl sîciiau cu felurite întrebări, lui moş Maxim îi turuia gura fără încetare. Spunea vrute şi nevrute, povestea tot felul de întîmplări de la pescuit sau din tinereţea lui şi ştia o grămadă de basme cu care fermeca pe copiii satului, mai ales în serile lungi de iarnă.

Gurile rele din Carachioi pretindeau că nimeni nu l-a văzut vreodată tăcînd din gură mai mult de cinci minute în şir, iar răposata Pelaghia, nevasta lui, obişnuia să glumească zicînd despre el că vorbeşte şi noaptea, în somn...

Să ne ierte cititorul că ne ocupăm atît de mult de moş Maxim, care, în definitiv, n-are nimic deosebit în firea lui ; aşa sînt bătrînii : unii tăcuţi, alţii vorbăreţi. Dacă l-am descris aşa de amănunţit, arătîndu-i totodată meteahna, am făcut-o fiindcă acest bătrîn vorbăreţ a avut — după cum se va vedea mai departe — un rol destul de însemnat în desfăşurarea ciudatelor întimplări de la Carachioi şi de la ghiolul Deli Osman.

Încă în aceeaşi după-amiază în care prietenul nostru Radu Balaban a descoperit calcarul cu amoniţi la temelia dispensarului nou din Carachioi şi a ţinut discursul în care a rostit numărul argumentelor pe latineşte şi a pus înainte de concluzie cuvîntul — tot latinesc — ergo, Marusia a plecat în sat să caute o lotcă. Sfătuită de bunicul ei, s-a dus acasă la moş Maxim şi l-a întrebat dacă vrea să-i ducă, a doua zi în zori, pe cei doi tineri bucureşteni la ghiolul Deli Osman. Moş Maxim s-a arătat bucuros şi nici măcar nu s-a tocmit la preţ ; iar autorul acestor rînduri crede că nu greşeşte cînd presupune că bătrînul se grăbise să accepte fiindcă vedea în cei doi tineri nişte ascultători docili ai povestirilor sale despre crapi de sute de kilograme şi despre pelicani dresaţi să-şi golească guşa de sub cioc, plină de peşte, drept în barca pescarului. Fiindcă moş Maxim avea experienţă şi ştia că bucureştenii veniţi în regiunea Deltei ascultă cu plăcere povestiri pescăreşti.

În zorii zilei următoare, deci, porniră toţi trei în lotca smolită pe care moş Maxim o împingea cu lovituri rare şi puternice de vislă.

Marusia mai rămase o vreme pe mal, fluturîndu-şi baticul, pînă ce luntrea, luînd un cot al canalului, se pierdu printre stufărişuri.

Soarele nu răsărise încă, dar Delta se trezea, încetul cu încetul, la viaţă. Lotca lui moş Maxim stîrnea uneori cîte un cîrd de raţe, care se ridicau speriate din pădurea de trestii şi se pierdeau în zbor grabnic, prin văzduhul ce începuse a se lumina. Din păpurişuri începură să răzbată ţipetele lişiţelor şi raţelor sălbatice, care se amestecau cu fîlfîitul greoi al cîte unui stîrc şi cu fîşiitul vîntului de dimineaţă prin stuful înalt şi peste pămătufurile trestiilor. In coloritul aprins al primelor raze de soare, Delta se însufleţea, făcîndu-şi auzite miile de glasuri ciudate.

Pentru moş Maxim însă, toate acestea erau lucruri de mult cunoscute şi nu-l puteau opri să vorbească fără încetare. Povesti mai întîi cîteva întîmplări de pe vremea cînd făcea armata. Apoi, cum a cunoscut-o pe răposata Pelaghia şi cum a luat-o de nevastă. Pe urmă, de un proces pe care l-a avut la tribunalul din Tulcea — să tot fie vreo patruzeci de ani de atunci — şi în care avusese nenorocirea să fie apărat de un avocat bîlbîit.

— Barcagiul nostru are un debit verbal remarcabil, şopti Mircea lui Radu.

Acesta dădu din cap afirmativ.

Bătrînul guraliv începu apoi să povestească despre soiurile de peşte pe care le prinzi numai noaptea, dacă faci un foc mare pe malul apei, şi despre soiurile care se prind în zilele cu ploaie, cînd peştele iese la suprafaţă să vadă de unde vin picăturile care tulbură apa...

— Ştii la ce m-am gîndit? şopti Radu. Dacă tot sîntem nevoiţi să ascultăm flecăreala bătrînului, măcar să ne vorbească de ceea ce ne interesează în momentul de faţă.

— Da, făcu Mircea. Poate aflăm ceva interesant.

Cu răbdare îngerească, Radu ascultă pînă la sfîrşit povestea peştilor care cad victimă curiozităţii lor şi-l întrebă pe moş Maxim:

— L-ai cunoscut pe Şerban Darvari? Un naturalist din Bucureşti, care în urmă cu vreo cincizeci de ani venea mereu la Carachioi.

Bătrînul pescar se lumină la faţă. Nimic nu-i făcea mai mare plăcere decît să vorbească atunci cînd i se cereau lămuriri despre vreun om sau vreo întîmplare de demult.

— L-am cunoscut, l-am cunoscut chiar foarte bine. Umbla după păsări să le împăieze şi după tot felul de gîngănii. De obicei, îl conducea Artimon, fiul mai mare al lui Martiniuc. Dar de cîteva ori l-am dus şi eu.

Scuipă în palme şi apucă vîslele cu nădejde.

— Ultima oară, continuă el, l-am văzut în seara cînd se declarase războiul. Era în 1916. A bătut la uşa casei şi mi-a cerut să iau lotca şi să plec cu el chiar în noaptea aceea. N-am putut, fiindcă îmi venise ordin de chemare la armată...

In timp ce bătrînul pescar vorbea, Mircea devenise deodată atent. La un moment dat sări în sus, făcînd să se clatine îngrijorător barca. Deschise valiza cu „pietre de moară", pe care refuzase s-o lase la

Carachioi, şi începu să caute printre rufele şi cărţile răvăşite. Găsi, în sfîrşit, ce căuta: carnetul de notiţe. Il deschise şi-l răsfoi cu înfrigurare. După aceea strigă:

— Imposibil! România a intrat în război la 28 august 1916. „Northern Star" s-a scufundat în noaptea de 24 spre 25 august a aceluiaşi an. Cu alte cuvinte, în seara cînd dumneata pretinzi că ai fi vorbit cu Şerban Darvari, acesta era mort de cîteva zile!

— Foarte logic, rîse Radu.

Moş Maxim se oprise din vîslit şi privea, cu ochii mari de nespusă mirare, la cei doi tineri. Nu înţelesese chiar tot ce spusese Mircea, mai ales cuvintele acelea „Northern Star", care sunau atît de ciudat. Dar atîta pricepuse: că tinerii nu-l credeau. Şi acest lucru fu în măsură să-l amărască tare pe moş Maxim, care ţinea, mai mult ca la orice, să fie crezut. Puse iar mîna pe vîsle şi, clătinându-şi barba deasă şi sură, zise cu amărăciune:

— Nu mă credeţi, dar eu l-am văzut cu ochii mei şi l-am auzit cu urechile mele. Aşa cum vă văd şi cum vă aud pe dumneavoastră acum.

— Eu te cred, moş Maxime, căută Radu să-l îmbuneze. Probabil doar că te înşeli asupra datei. Aceasta nu se putea întîmpla la 28 august fiindcă la data aceea naturalistul nostru zăcea pe fundul mării, mîncat de peştii pe care dumneata îi prinzi cu metode atît de originale. Vasul pe care se afla s-a ciocnit de o mină şi s-a scufundat, nu departe de aici, cam prin dreptul farului Sfîntu Gheorghe.

Bătrînul clătină iar capul şi — privind drept în faţa lui spre norii alburii care se fugăreau pe cer — vorbi rar şi accentuînd cîte un cuvînt, cam aşa cum vorbeşti unor copii care n-au încă experienţă:

— In ziua aceea, venise un flăcău de la Caraorman cu vestea că se declarase războiul. Pe atunci n-aveam în sat nici telefon şi nici telegraf. Primarul ne-a adunat cu toba în piaţa satului şi ne-a spus că va trebui să plecăm la armată, să ne facem datoria. In aceeaşi seară a venit domnul acela de la Bucureşti şi mi-a spus să iau lotca şi să plec cu el.

— Unde voia să-l duci? întrebă Radu.

— La ghiolul Deli Osman.

Cei doi tineri se priviră semnificativ.

— I-am spus, continuă bătrînul pe acelaşi ton, că nu pot să-l duc, fiindcă noaptea la ghiolul Deli Osman, bîntuie „pasărea de piatră", care atacă omul şi-l doboară. Atunci mi-a oferit bani, bani mulţi. Eu tot n-am vrut să merg. Mi-era frică de „pasărea de piatră". Iar a doua zi dimineaţa, împreună cu ceilalţi tineri din sat, trebuia să plecăm la Tulcea, la armată. Incepuse războiul şi pentru dezertori se dădeau pedepse grele. Aşa a păţit unul din Agighiol care fugise...

— Şerban Darvari, îl întrerupse Radu, ce ţi-a mai spus în noaptea aceea?

— Nimic. Era furios şi a plecat trîntind uşa. Eu cred că a plecat singur la ghiol, fiindcă a doua zi dimineaţă, cînd m-am sculat, am observat că-mi dispăruse lotca. Nu era mare pagubă, că tot nu

mai aveam ce face cu ea. Nu pleacă nimeni la război cu lotca în spinare.

— De unde știi că a luat-o Darvari ?

— Eu așa cred. De la noi din sat n-avea cine. Toată lumea are lotcă la noi. Singură nu putea să plece. În noaptea aceea nu era pic de vînt și o priponisem bine. Numai un om putea s-o dezlege.

Radu se întoarse către Mircea :

— Toată povestea asta e foarte ciudată. George Antim, care a cercetat chestiunea la cîteva zile după plecarea lui Darvari, era convins că acesta se îmbarcase pe „Northern Star".

— Și ziarele vremii, făcu Mircea pipăindu-și cravata, arătau același lucru. Am văzut cu ochii mei un articol din „Curierul Dobrogei" în care se spunea că Darvari era pe bord în drum spre Londra și în care era deplînsă moartea lui. Mai mult decît asta, articolul arăta că plecarea lui în Anglia are un caracter confidențial și că naturalistul duce cu el „materiale prețioase".

— Mă întreb, zise Radu încet ca să nu-l audă moș Maxim, dacă bătrînul minte cu bună-știință sau face numai o confuzie de date.

— Poate nici una, nici alta, făcu Mircea gînditor.

— Cum așa ?!

— Poate că spune adevărul... poate că la 28 august 1916 Șerban Darvari trăia...

Radu își flutură mîna la tîmplă :

— Mi se pare că te-ai țicnit și tu. Probabil din cauza cercetărilor tale cu privire la baba Paraschiva. Am face mai bine să nu mai ascultăm balivernele moșului. L-am tocmit să ne ducă la ghiolul Deli Osman, nu să ne vîndă gogoși.

Mircea nu răspunse.

Între timp, moș Maxim — căruia îi trecuse supărarea pentru faptul că tinerii bucureșteni puneau la îndoială întîlnirea lui cu Darvari din noaptea declarării războiului — reluase ritmul viguros în vîslit și în... povestit. Tocmai arăta cum un prieten al său de la Dunavățu — care acum e combainer la trustul de valorificare a stufului — pescuia cu ajutorul unor cormorani pe care-i ținea prinși cu sfoară de barcă ; cormoranul căuta peștele, îl prindea în cioc și atunci prietenul lui moș Maxim trăgea sfoara ce strîngea un inel în jurul gîtului păsării, împiedicînd-o să-și înghită prada : ingeniosul pescar de la Dunavățu scotea apoi peștele din gura cormoranului și-l arunca în lotcă...

Răbdător, Mircea așteptă ca bătrînul să termine povestea despre prietenul de la Dunavățu, apoi, aruncînd, pe furiș, o privire jenată către Radu întrebă :

— Ce te face să crezi, moș Maxime, că „pasărea de piatră" se ațînea la ghiolul Deli Osman ? De ce tocmai acolo și nu în altă parte ?

Bătrînul ocoli cu îndemînare o insulă de plaur, scutură vîsla de care se prinsese un mănunchi de iarba broaștei *, apoi spuse simplu :

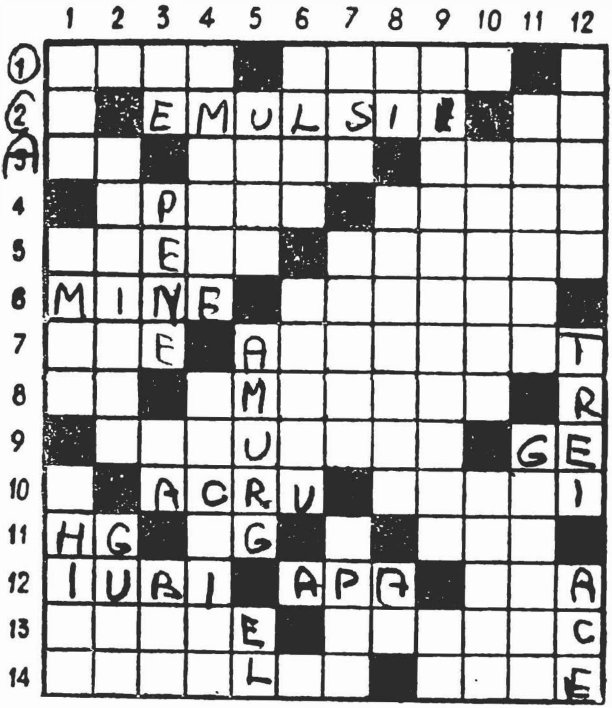
— Eu acolo am văzut-o.

(Continuare în numărul viitor)

---

* Mică plantă acvatică cu flori albe (Hydrocharis morsusranae) *(n. r.)*.

C H I M I E

8v = Luminal

ORIZONTAL:

1) Praf de cretă amestecat cu ulei de in — Varietate de cărbune; 2) Amestec omogen compus din două sau mai multe substanțe, din care una este de obicei lichidă (pl.) — Un teu și un cerc; 3) Comună în Franța — Prefix chimic cu semnificația de „contra" — Gaz galben-verzui, înăbușitor, iritant și toxic; 4) Bioxid de siliciu hidratat folosit ca piatră semiprețioasă (pl.) — Arabii din nord-vestul Africii; 5) A se... depune (fig.) — Acid... care se găsește pînă și în furnicare; 6) Din ele se extrag cărbunii — Substanță solidă, cenușie care se prepară prin încălzirea varului cu praf de cocs într-un cuptor electric și care cu apa dă acetilena; 7) Tîrg în Abisinia — Combinat cu ra-

dicalul SO_3H ; 8) Loc nesfîrşit! — Substanţă produsă în stomac care, în timpul digestiei, transformă proteinele în peptone ; 9) Substanţă ce se extrage din grăsimi întrebuinţată la fabricarea luminărilor — Simbolul germaniului ; 10) Gustul acizilor — Compuşi organici obţinuţi şi din alcool folosiţi ca dizolvanţi în parfumerie, iar unul din aceştia (etilic) ca anestezic ; 11) Simbolul singurului metal lichid la temperatura ordinară — Pronume posesiv — Institutul de mecanică aplicată ; 12) A îndrăgi — Lichid incolor, fără miros, fără gust, cu punctul de fierbere la 100° la presiunea normală — Marcă de motocicletă ; 13) Compuşi organici derivaţi ai amoniacului — Acid incolor care descompune toate metalele obişnuite şi are numeroase aplicări în industrie ; 14) Masă plastică întrebuinţată ca izolant în electrotehnică etc. — Se şterg cu neofalină.

VERTICAL :

1) Oxid de calciu obţinut prin arderea calcarului ce se prezintă sub formă de bulgări (formulă) — Radicalul ipotetic al alcoolului amilic — Substanţă extrasă din stomacul animalelor tinere (viţei, iezi) ce conţine un ferment care produce coagularea laptelui ; 2) Alchimist grec din Panopolis care foloseşte pentru prima dată cuvîntul „chimie" în vocabularul său — Material elastic folosit şi în clasă ; 3) Sînt — Acoperă corpul păsărilor — Simbolul tanantului — Nume englezesc sau localitate în India ; 4) Fluorosilicaţi de aluminiu naturali care în stare pură au culoarea galbenă şi sînt pietre preţioase — Substanţă căreia se datoreşte „legarea" marmeladei şi a dulceţei ; 5) Nume feminin — După apusul soarelui — Dînsul ; 6) Rotaţii — Metal bun conducător de căldură şi electricitate ; 7) Onomatopeea leagănului — Nu sînt veritabili — Varietate cristalină transparentă de calcit folosit la confecţionarea prismelor polarizoare pentru instrumente optice ; 8) Curie! — Alcaloid conţinut în opiu folosit în medicină ca narcotic (pl.) — Redresoare dublă ; 9) Săruri acide ale acidului carbonic folosite în industria chimică — Operă (abr.); 10) E folosită în chimie pentru sintetizarea anumitor substanţe — A produce radiaţii care se pot propaga în mediul înconjurător ; 11) Fierbinte (fem.) — Formă naturală alotropică a cărbunelui ; 12) Acid în stare solidă, alb, cristalizat, folosit ca antiseptic — Numărul de valenţe al aluminiului — Bolduri.

Cuvinte mai puţin cunoscute : Oz-Ime.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic Casa Scinteii „I. V. Stalin"
sub com. nr. 91195

2012

CLUB COLECȚIA Povestiri ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

cpsf.info

prelucrare
&
editor
Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacțiile Știință și tehnică sau cei care au dat să continue CPSF, au reușit, cu multă dăruire, muncă și cheltuială, acești entuziaști.

Lor trebuie să le mulțumim pentru că avem acum posibilitatea să (re)citim legendara Colecție.

clandher
flash_gordon
evilgheorghe
krokodyliu
progressivefan3
car_deva
coollo
fractalus
panionios
nid68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email și reparăm greșeala)

Abonamentele la revista „Știință și Tehnică" și la colecția de „Povestiri științifico-fantastice" se primesc pînă cel mai tîrziu în ziua de 23 a lunii, cu deservirea în a doua lună următoare.

Abonamentele se primesc de către difuzorii de presă din întreprinderi, instituții și de la sate, secțiile de difuzare a presei, precum și de către factorii și oficiile poștale.

APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ - PREȚUL 1 LEU